

tással, amely az adott célnak a lehető legjobban megfelel és azután fokozatosan, mintegy az olvasóval közösen éri el az így szerzett fogalom, vagy igazság pontos körvonalozását. Kiváló metodikai készséggel igyekszik azt is elérni, hogy olvasója könyvének áttanulmányozásával ne csak bizonyos mennyiségű ismerettel gyarapítsa tudását, hanem bizonyos készséget is nyerjen arra, hogy akármikor eléje kerülő mennyiségtni kérdéseket tudjon tárgyalni. Ezt a célt szolgálják különösen az egyes fejezetekhez csatolt feladatok és gyakorlatok, amelyeknek egy része arra való, hogy az illető fejezetben olvasottak jobban megrögződjenek az olvasó lelkében, másik részük pedig alkalmat szolgáltat arra, hogy az olvasó itt szerzett ismereteit alkalmazza egyes kérdések megoldására és evvel gyakorlatot szerezzen a mennyiségtni nyelvnek kezelésében.

Középiskolai mennyiségtni oktatásunknak a tanárképzés szempontjából nagyon fontos eszköze lesz ez a könyv nemcsak az egyetemi hallgatók kezében, hanem azoknál is, akik már középiskolában tanítanak. Mert a középiskolai mennyiségtni oktatás csak akkor lehet eredményes, amint azt Utasításaink is kifejtik, ha a tanár az egyetem elhagyásakor nem mond búcsút a mennyiségtni felsőbb részeinek, hanem azoknak folytonos tanulmányozásából szerez eszközöket ahhoz, hogy tanítása mennél jobban alkalmazkodjék tanítványainak szellemi fejlettségéhez. Ez a könyv nagyon meg fogja könnyíteni a tanárságnak ezt a munkáját és ezért megérdemli, hogy mint nevelésügyünk fontos tényezőjét üdvözljük.

Kelemen Ignác.

*

Szituai Elek: Az életfilozófia problémái. Budapest, 1911. Franklin-Társulat. Ára 8 kor. VII + 314.

A szerző kiindulva az élet és a tudomány viszonyából, megállapítja, hogy az az egyedül kívánatos és célhoz vezető kultúra, mely az emberi öntudatnak nemes örömeiben való gazdagodását, ennél fogva az ecélből szükséges ismeretek közlése mellett erkölceink szelidítését, humanizmusunkat, az igaz és a jó iránt való érzékenységünket fogja előmozdítani. (13. l.) Mily kultúrához folyamodjunk, hogy életünk tökéletesebb legyen, hogyan folytassunk tökéletes életet: erre a kérdésre akar megfelelni az *életfilozófia*. Mint rendszeres tudomány még nincsen megszerkesztve; a megszerkesztés nehézségeit felsorolja ugyan a szerző, de nem tartja akkoráknak, hogy «már eleve minden kísérletről lemondjunk». E könyvben vállalkozik is arra, hogy meghatározza az életfilozófia helyét a tudományok sorában, megállapítsa tervét s amennyire lehetséges, alapvető tanait, kijelölje forrásait és segéd tudományait, megalkossa kutatásának módszerét. (23.)

Minthogy a szerző ezen egyébként teljesen *népszerű* műben

ilyen súlyos tudományos fegyverzetben veti föl az életfilozófiának, mint rendszeres tudománynak *quaestio juris*-át, jóllehet erre eddig senki sem gondolt (hisz a legfényesebb elmék is csak aforizmákban revelálták életbölcességüket): meg kell vizsgálnunk, vajjon mennyiben lehetett igazolt a szerző ezen rendszerező vállalkozása (s mennyiben sikerült neki egy új tudomány megkonstruálása)?

Az életfilozófia eddig az élet *gyakorlati* kérdéseinek megoldását, a helyes élet *művészetét* (s nem tudományát) jelentette. A stoikusok és epikureusok, Cicero, Seneca, Epiktetos, Marcus Aurelius, Montaigne, Pascal, La Rochefoucauld, Schopenhauer, Emerson, Carlyle, Nietzsche, J. Lubock, az ú. n. moralisták részint rövid, velős mondásokba, részint kisebb-nagyobb aforizmákba foglalták össze a gyakorlati életre vonatkozó megjegyzéseiket s tanácsaikat. Ami ezekben *elvi* jelentőségű, az az *ő ethikai* álláspontjukból folyik; életfilozófiájuk mintegy gyakorlati ethika. Szitnyai azt hiszi, hogy menten *tudományt* alkot, ha föl sorolja a matematika kivételével az összes tudományokat, mint az életfilozófia forrásait s ha kijelenti, hogy «az életfilozófia az egyedül álló tudomány, mely tanait, igazságait csaknem az összes többi tudományokból veszi, céljainak megfelelőleg fölhasználja, majd az igazságokból következtetésekkel, deduktíve hozza le némely tételét». Igaz ugyan, hogy a tudomány lelke a módszer, vagyis az ismeretek bizonyos tömegét épen az avatja a szó szorosabb értelmében tudománnyá, hogy bizonyos célszerű eljárásunk van, melynek útján rendszeres egységbe foglaljuk ismereteinket: de ezt még nem biztosítja az, ha kiemeljük, hogy tudományunk «annyiban lesz induktív, amennyiben indukeió, esetleg experimentumok által nyertek azon igazságok, amelyekre támaszkodik, legfőbb tételeit azonban deduktíve hozza le». Ez az életfilozófia a rendszeresítésnek, a módszer céltudatos alkalmazásának, melyre pedig a könyv elején hivatkozik, kevés nyomát mutatja. Ha beosztását vizsgáljuk, azt gondolhatnók, hogy a fundamentum divisionis-át a lelki élet irányai teszik, amennyiben az ösztönökről, majd az érzelmekről, vágyakról, indulatokról s az akaratról szól. Ezt a pszichológiai alapot azonban minduntalan a fölosztásnak más haladási motívumai zavarják meg az életfilozófia, mint *rendszeres* tudomány nagy kárára.

Nem foglalkoztunk volna bővebben e kérdéssel, ha a szerző nem vetett volna súlyt rá. Így azonban be kell vallanunk, hogy az életfilozófia Szitnyainál sem alakult ki mód- és rendszeres tudománnyá, aminthogy az idevágó gondolatok természete ezt meg sem engedi. Máskép kell megbírálnunk az életfilozófiát, ha nem mint tudományt, hanem mint gyakorlati életkalauzt, népszerű eudaimonológiát nézzük, vagyis mint olyan művészetet, mely azzal foglalkozik, hogyan élhet-

jük át életünket boldogan s kellemesen. Ebből a szempontból Szitnyai könyvének sok értékes lapja van; legtöbbször ügyesen számol be olvasmányairól, bár nem egy helyen árt a különben emelkedett stílusban megírt könyvnek a sok ismétlés, szétfolyó terjengősség.

Készséggel elismerve a szerző nemes buzgalmát a filozófia népszerűsítésében, egyszersmind az e téren való tagadhatatlan érdemeit, talán nem érintjük ezeket, ha a következőkben néhány hiányra s tévedésre rámutatunk. Így elsősorban arra, hogy a szerző, ahol csak teheti, megtámadja az abszolút értékekről szóló tant. Szerinte, mint-hogy «minden relatív a világon, legalább nekünk, arasznyi léttel bíró embereknek, abszolútról sehol, tehát az értékelésben sem lehet szó». Pszichológiai szempontból tényleg így áll a dolog; de egészen más kérdés az, vajjon ethikai szempontból mi legyen az eszményünk, melyet minden föltétel alatt meg kell valósítanunk. E két szempontnak, a ténynek és értéknek összezavarása a könyv több helyén fölbukkan. Pl. abból, hogy «mindazt, ami kéjt, örömet, boldogságot szerez nekünk, szeretjük»: azt következteti Szitnyai, hogy már itt megtaláltuk az eszményt, melyet realizálnunk kell. (76.) Ezen az alapon, ha következetesen keresztülvinnők, furcsa hedonisztikus etikát szerkeszthetnénk meg: az legyen eszményed, ami gyönyört okoz! Más kérdés az, vajjon milyenek vagyunk s egészen más, vajjon milyeneknek kell lennünk s mégis azt olvassuk, hogy a *lélektani* ismeretekből kell megkonstruálnunk az emberi élet *célját*. (28.)

A szerző külön emlegeti az életfilozófia forrásaul az axiológiát és etikát (27., 28. l.), de jellemzésükben alig tudja megkülönböztetni őket. Hasonlókép mellérendelten sorolja fel (14. l.) a tudományt s a kultúrát, mintha a tudomány nem volna épen a kultúra egyik főeleme. — Schopenhauernek *Aphorismen zur Lebensweisheit* című munkájáról a szerző azt mondja, hogy ez «tulajdonkép épen nem életfilozófia, hanem az élet egyes tüneményeire vonatkozó pesszimiztikus reflexiók gyűjteménye.» Dehát a szerző «életfilozófiája» sem más, mint az életre vonatkozó (ha nem is pesszimizta) reflexiók gyűjteménye! Azért, hogy Schopenhauer pesszimizta, az ő életfelfogása nem lehet életfilozófia? Különben is Schopenhauer előbb jelzett műve — mint ő maga mondja — «bizonyos alkalmazkodáson alapul, amennyiben ugyanis a közönséges tapasztalati állásponton megmarad és annak tévedéseit elfogadja» s így eltekint attól a magasabb, metaphysiko-ethikai szempontból, melyre tulajdonképeni filozófiája jut.* E művében nem is annyira pesszimizta; csak olvassuk

* *Schopenhauer*: *Parerga und Paralipomena*. I. Hg. von J. Frauendstädt. Berlin. 1862. S. 331.

belőle azon részeket, melyekben a vidámság értékéről, a *δύσκολος* és *εὐχολος* emberekről ír. — Az amerikai moralistákat, a *New-Thought* irányának híveit (Emerson, Trine, Marden) a szerző ugyanazon szavakkal kétszer is bemutatja (118. és 222. l.); úgy látszik, a második bemutatáskor az elsőről már megfeledkezett.

Kedvelt gondolata a szerzőnek a néhány évtized előtti pszichológia hagyománya, mely azt hiszi, hogy minden lelki jelenségnek magyarázatát adja azáltal, hogy szervezeti diszpozíciónak jelenti ki. Szitnyai szerint a vallásos érzelem öröklött diszpozíción alapul; «hogy agyvelőnk szerkezetében bírja egyik alapját, mutatja az is, hogy van egy agybaj, elmebaj, mely a vallási tébolyban nyilvánul. (137.) «Az ellentmondó természet szervezeti tulajdonság.» (153.) Fejtegetéseinek eddigi fonalán kimutattuk (?), hogy az igaznak, a jónak, a szépnek a vágya szervezetünkben leli alapját. Agyvelőnk különös diszpozíciója folytán vágyunk tehát a szépre is.» (156).

Szitnyai könyve egyébként bizonyos józan konzervatizmust, az ellentétes irányok között higgadt s megalkuvó középutat, egységre ugyan kevésbé törekvő s nem is harmonikus, de mindenesetre nemes életfölfogást mutat. Schopenhauer szerette *Chamfort*-nak e gondolatát idézni: *Le bonheur n'est pas chose aisée: il est très difficile de le trouver en nous, et impossible de le trouver ailleurs.* Sajnos, Szitnyai könyvéből sem tanuljuk megtalálni boldogságunkat.

Dr. Kornis Gyula.

★

Ortt Felix: Levél kis hugomhoz. Fordította Szegedy-Maszák Elemér. Budapest, Franklin-Társulat. Ara 2 K.

A nemi felvilágosítás problémájának egyik megoldása módját találjuk *Ortt Felix*, a kiváló hollandus író híressé vált könyvében, mely levél-alakban kívánja a leányokat felvilágosítani arról, amit a nemi életre vonatkozólag tudniok kell. A könyv a kényes témát annyi tudással és mégis olyan egyszerűséggel, annyi nyíltsággal oldja meg, hogy a nevelő és a szülő kezében megbecsülhetetlen segítő társsá válik épen e nehéz feladat teljesítésében. A könyvet vonzó, szép magyarsággal *Szegedy-Maszák* Elemér dr. fordította le s a dr. *Gerlöczy* Zsigmond szerkesztése alatt megjelenő «Az egészség könyvtára» című vállalatban jelent meg.